यौन उत्पीडन अधिनियम-2013

कार्यस्थलमा महिलाहरुले कहिलेकाहिं यौन उत्पीडनको सामना गर्नु पर्दछ। यस्तो स्थितिमा महिलाहरुलाई न्याय एवं सुरक्षा प्रदान गर्नका लागि सरकारले एउटा कानुन बनाएको छ। यो कानुनको नाम हो - कार्यस्थलमा महिलाहरुमाथि भएको यौन उत्पीडन निवारण अधिनियम, 2013।

यौन उत्पीडन कसलाई भनिन्छ?

कार्यस्थलमा महिलाहरुसित यौन भावनाले गरिएको आवांछित व्यवहारलाई नै यौन उत्पीडन भनिन्छ। यसमा सामेल छन :

* कुनै व्यक्तिद्वारा मलिहासंग शारीरिक संपर्क गर्नु, जबरदस्ती गर्नु, स्पर्श गर्नु।
* प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले यौन संबंधको माग गर्नु।
* अश्लील चित्र, कार्टुन, फिल्म, आपत्तिजनक पत्र-किताप, SMS देखाउनु।
* यस्ता कुरा सुनाउनु, जस्ले लज्जा उत्पन्न गर्छ।
* अश्लील टिप्पणी गर्नु आदि।

यौन उत्पीडनको शिकायत कसलाई गर्नु?

* पीडित महिलाले यौन उत्पीडनको शिकायत लिखितरुपमा कार्यस्थलमा गठित आंतरिक शिकायत समिति समक्ष गर्न सक्छन्।

* घटना घटेको तीन महिनाभित्रै शिकायत गर्नु जरुरी छ।
* पढ्न-लेख्न नजान्ने महिलालाई उसको शिकायतलाई लिखितरुप दिनमा आंतरिक शिकायत समिति, स्थानीय शिकायत समितिले सहयोग पुर्‍याउने छन।
* पीडित महिलाको शारीरिक, मानसिक स्थिति ठिक नरहेमा वा उसको मृत्यु भएमा कुनै दोश्रो व्यक्तिद्वारा शिकायत गर्न सकिन्छ।
* पीडित महिला र यौन उत्पीडकको बीच मेल-मिलाप भएमा पीडिताले आफ्नो शिकायत निरस्तको निम्ति अनुरोध गर्न सक्छिन्।
* शिकायत संबंधमा मेल-मिलाप हुँदा कुनै प्रकारको धनको लेन-देन हुनु हुँदैन।
* आन्तरिक शिकायत समिति वा स्थानिय शिकायत समितिले घटनाको सम्पूर्ण विवरण जिला पदाधिकारी एवं नियोक्तालाई पठाउँछ।

शिकायतको जांच (छानबिन)

* पीडित महिलाको लिखित शिकायत प्राप्त गरेपछि नियोक्तालाई आन्तरिक शिकायत समिति स्थानीय शिकायत समितिले तल उल्लेख गरिएका निर्देश दिन सक्छ।
* पीडित महिला वा यौन उत्पीडनको आरोपी व्यक्तिको स्थानान्तरण।
* कुनै अन्य प्रकारको सहायता निर्धारण गर्नु।
* जांच पूरा भएको 10 दिन भित्रै समितिले नियोक्ता एवं संबंधित व्यक्तिलाई रिपोर्ट दिने छ।
* स्थानीय शिकायत समितिको जांचमा आरोपी दोषी हरिएको खण्डमा, समितिले कारवाई संबंधी सबै रिपोर्ट नियोक्ता एवं जिला अधिकारीलाई दिने छ।
* आंतरिक शिकायत समिति वा स्थानीय शिकायत समिति समक्ष गरिएको शिकायत झुटो सिद्ध भएमा शिकायतकर्तामाथि समितिले नियमानुसार उल्टो कारवाई गर्ने छ।

के गर्नु पर्छ?

* उत्पीडन गर्ने व्यक्तिलाई सजाय दिलाउनु पर्छ।
* उत्पीडन गर्ने व्यक्तिको घिनौनो आचरणबारे सबैलाई जानकारी गराउनु पर्छ।
* यौन उत्पीडनविरुद्ध एकसाथ खडा हुनु पर्छ।
* यस्ता उत्पीडनको विषयमा उच्च अधिकारीलाई लिखित रुपमा जानाकीर गराउनु पर्छ।

* प्रतिष्ठित व्यक्ति, पुलिस, मान्यता प्राप्त गैर सरकारी संस्थान आदिको सहायता लिनु पर्छ।

यौन उत्पीडनको रोकथाम :

कुनैपनि कार्यस्थलमा महिलाहरुमाथि यौन उत्पीडन नहोस् त्यस्को निम्ति आवश्यक छ –

* महिलाहरुलाई कार्यस्थलमा अनुकूल वातावरण प्रदान गर्नु।
* कार्यस्थलमा महिलाहरुमाथि हुने यौन उत्पीडन विरुद्ध उचित कार्यबाहीको प्रावधान राख्नु।
* महिलाहरुको नियुक्ति संबंधमा वर्तमान एवं भविष्यका शर्तहरु प्रष्ट पार्नु।
* महिलाहरुको कार्यमा अकारण हस्तक्षेप तथा उनिहरुलाई डराउने, धम्काउने जस्ता व्यवहार नगर्नु।
* महिलाहरुको सुरक्षालाई प्रभावित पार्ने जस्ता व्यवहारको विरोध गर्नु आदि।

नियोक्ताको कर्तव्य :

* अनुशासन संबंधी नियमहरुमा यौन उत्पीडन रोक्न सक्ने नियमहरु पनि सामेल गर्नु।
* नियम पालन नगर्ने व्यक्तिलाई उचित दण्ड दिने प्रावधान राख्नु।
* महिलाहरुलाई विभिन्न सुविधा प्रदानको निम्ति उचित प्रावधान राख्नु।
* बैठक अथवा अरु कुनै मंचहरुमा कर्मचारीहरुसंग यौन उत्पीडन संबंधमा चर्चा गर्नु।
* यस विषयमा महिलाहरुबिच जागरुकता ल्याउनु।
* कार्यस्तका कुनै अन्य व्यक्तिद्वारा यौन उत्पीडनको शिकायत प्राप्त भएमा चाँडै उचित कदम उठाउनु।
* यौन उत्पीडनको रोकथामको निम्ति आंतरिक सक्षम समिति गठन गर्नु।
* यौन उत्पीडनको शिकायत संबंधमा आंतरिक शिकायत समिति वा स्थानिय शिकायत समितिले सूचनाको माग गरेमा त्यो सूचना उपलब्ध गराउनु।
* आन्तरिक शिकायत समिति वा स्थानिय शिकायत समिति समक्ष आरोपी एवं गवाह उपस्थित गराउनमा सहयोग पुर्‍याउनु आदि।

आउनुहोस् यो जनकारी जन जनमा फैलाऔं। महिलाको सम्मान गरौं।

सत्यमेव जयते

न्याय विभाग
विधि तथा न्याय मन्त्रालय, भारत सरकार

साक्षर भारत

राज्य स्रोत केन्द्र असम
राष्ट्रिय साक्षरता मिसन प्राधिकरण
मानव संसाधन विकास मन्त्रालय, भारत सरकार
website :: www.srcguwahati.in

साक्षर भारत

कानुनी साक्षरता शृंखला-4

महिलाहरुमाथि लैंगिक उत्पीडन

(निवारण, प्रतिषेध र प्रतितोष) अधिनियम, 2013